

POPULARNONAUKOWY OPIS BADAŃ NAUKOWYCH PLANOWANYCH PRZEZ WNIOSKODAWCĘ PODCZAS STAŻU PODOKTORSKIEGO

*Książę Andrzej Poniatowski, w opiniach swych nieugięty, z całego serca królewskiego pragnął dobra (...)*¹. Tak o swoim młodszym bracie, generale w służbie austriackiej i najbliższym politycznym współpracowniku pisał ostatni król Polski, Stanisław August. Mniej oficjalna i urzędowa, a bardziej osobista i zakulisowa dyplomacja monarchy mogła być prowadzona wyłącznie drogą subtelnych środków poprzez nieoficjalne kanały komunikacji i za pośrednictwem najbardziej zaufanych osób. Celem projektu będzie wyznaczenie głównych kierunków osobistej dyplomacji królewskiego brata, a następnie rozpoznanie środków, metod i narzędzi jej realizacji. Przeprowadzenie badań ma pomóc ustalić rolę Andrzeja Poniatowskiego w dwuznacznych relacjach między Wiedniem a Warszawą między elekcją Stanisława Augusta a przystąpieniem Austrii do pierwszego rozbioru Polski. Celem projektu będzie nie tylko zrekonstruowanie podstawowego zrębu faktów dotyczącego głównych kierunków dyplomacji i najważniejszych założeń polityki braci Poniatowskich, ale także podjęcie próby odpowiedzi na pytanie czy królewski brat był twórcą czy narzędziem wielkiej polityki? Czy, a jeśli tak to, w jakim stopniu inspirował i wpływał na monarchę? Czy może był tylko wykonawcą woli króla, a jego działania były wyrazem królewskiej dyplomacji? Zagadnienie osobistej dyplomacji generała Poniatowskiego skłania do podjęcia szerszych badań nad polityką zagraniczną Stanisława Augusta, prowadzoną kanałami nieoficjalnymi poprzez osoby postronne. Realizacja projektu przyczyni się do wprowadzenia wątku polskiego we właściwych wymiarach do badań nad kształtowaniem porządku w Europie w okresie kryzysu starego ładu. Studia nad aktywnością księcia generała umożliwią lepsze zrozumienie źródeł zaskoczenia, jakim było dla Warszawy i samego króla przystąpienie Wiednia do porozumienia rozbiorowego mocarstw ościennych w 1772 roku.

Książę Andrzej Poniatowski nie ma naukowej biografii, ani nawet popularnonaukowego opracowania. Postać księcia generała pojawiała się do tej pory wyłącznie na marginesie rozważań biografii jego sławnego syna, marszałka napoleońskiej Francji i pierwszoplanowej postaci z czasów Księstwa Warszawskiego, księcia Józefa Poniatowskiego. W ramach planowanych badań planuję przestudiowanie obszernego francuskojęzycznego materiału źródłowego o proveniencji dyplomatycznej, rozproszonego dziś po wielu archiwach polskich i zagranicznych. Jego analiza pozwoli w sposób możliwie najpełniejszy i na wielu płaszczyznach ująć główne kierunki osobistej dyplomacji księcia Poniatowskiego i w efekcie wpisać je w szerszą perspektywę badań nad sytuacją zewnętrzną Rzeczypospolitej doby rozbiorów. W kontekście planowanych badań wypracowane zostanie szersze spojrzenie, pozwalające na pełne zrozumienie międzynarodowej aktywności księcia Andrzeja Poniatowskiego, jego politycznej roli u boku królewskiego brata, a także specyficznej roli jego otoczenia na dworze wiedeńskim. Dzięki konfrontacji świadectw osób przychylnych nowemu warszawskiemu dworowi (archiwalia angielskie, turyńskie i czeskie), jak i niechętnych wobec Poniatowskich obcych dworów (archiwalia francuskie, saskie i pruskie) wyłonić się powinien złożony obraz zarówno pierwszoplanowej postaci historycznej w centrum dziejowych wydarzeń. Sprawa polska odgrywała rolę katalizatora napięć w koniunkturze, jaka nastąpiła po wojnie siedmioletniej, wojnie bez aneksji, która skłaniała do szukania wynagrodzenia na innym terenie. Zawiódł wcześniejszy system zbiorowej czujności i nastąpiło załamanie dawnego systemu równowagi europejskiej w imię nowej zasady „równowagi dynamicznej”. Przystąpienie Austrii do rozbioru dezaktualizowało podział Europy na systemy „północny” i „południowy” a Rzeczpospolita została pozbawiona sąsiada, na którego mogłaby liczyć w swych emancypacyjnych dążeniach.

¹ *Pamiętniki króla Stanisława Augusta. Antologia*, red. M. Dębowski, Warszawa 2013, s. 303.